

ЕКОЛОГІЧНА ІНФРАСТРУКТУРА ТРАНСКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Костецька К.О., Фурса С.П.

Наведено основні елементи екологічної інфраструктури транскордонних територій. Розглянуто основні еколого-економічні показники водогосподарської системи на транскордонному рівні.

На сьогодні великої актуальності набуває питання формування екологічної інфраструктури транскордонних територій. Між тим екологічна інфраструктура це ще неузгоджена категорія яка не має чіткого визначення.

Як вважають деякі фахівці [1] екологічна інфраструктура - комплекс об'єктів територій, мереж і систем природного та антропогенного походження, які функціонують за природними законами, а також забезпечують умови щодо підтримання збалансованого розвитку природного середовища, збереження середовища життя людини, а також сукупність контролюючих та запобіжних обслуговуючих ланок, які мають завдання гарантувати нешкідливі щодо довкілля оптимальні умови діяльності всіх галузей екологічного виробництва та організацій і установ, які здійснюють господарську або іншу діяльність на певній території.

Щодо транскордонних територій то необхідність формування екологічної інфраструктури є вагомим атрибутом еколого-економічних відносин на засадах сталого розвитку. Тому на сьогодні виникає необхідність вирішення наступних завдань:

- проаналізувати теоретичні основи формування екологічної інфраструктури транскордонних територій;
- дослідити основні екологічні проблеми та дати еколого-економічну оцінку антропогенного впливу на довкілля;
- визначити інституційні фактори формування екологічної інфраструктури;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення законодавчо-нормативної бази з проблем управління природокористування і охороною навколишнього середовища, а також щодо системи стимулюючих важелів в сфері екологобезпечної інфраструктури.

Практичне значення одержаних результатів полягатиме в тому, що вони дадуть можливість суттєво вдосконалити механізм формування екологічної інфраструктури транскордонних територій.

За проведеним аналізом можна констатувати, що найбільш вагомими напрями формування екологічної інфраструктури є: спільні елементи водогосподарської системи, спільна система моніторингових спостережень, створення спільних підприємств по знищенню відходів, створення спільного інформаційного банку даних (рис.1).

Рис. 1 Склад екологічної інфраструктури транскордонних територій

Еколого-економічний стан транскордонних територій згідно аналітичних даних, що були здійснені в межах реалізації транскордонного проекту Польща - Білорусь – Україна на 2007 - 2013 рр. можна охарактеризувати наступним чином [2]:

- Викиди парникового газу (1 000 тон. Еквівалент CO₂) – 4129,73. При цьому найбільш забрудненими є наступні субрегіони: Жешувсько-Тарнобжезький субрегіон - 2 871; Кросненсько-Перемишльський субрегіон – 622; Волинська область – 330; Рівненська область – 252.

- Накопичені комунальні відходи (кг на душу населення) – 14283. Серед субрегіонів в яких сконцентрувалось найбільше накопичення відходів виділяються наступні: Жешувсько-Тарнобжезький субрегіон – 914,7; Івано-Франківська область – 861; Гомельська область – 859,2; Мінська область – 8603,9.

Водогосподарська система транскордонних регіонів

характеризується тим, що комунальні системи водопостачання, водовідведення, водоочисні споруди, системи складування сміття потребують розширення та модернізації (табл. 1).

Таблиця 1

**Характеристика системи водозабезпечення
транскордонних регіонів [2]**

Регіон	Системи водопостачання		Каналізаційні системи		Обробка стічних вод		
	В км	на 100 км ²	В км	на 100 км ²	Комунальні підприємства	Промислові підприємстві	Оброблені стічні води (% загальної кількості стічних вод)
Жешувсько-Тарнобжезький субрегіон	7,619.1	101.4	4,111.3	54.7	85	60	93,1
Кросненсько-Перемишльський субрегіон	4,594	44.5	3,906.3	37.8	115	26	92,1
Остролецько-Седлецький субрегіон	4,288.4	35.5	482.4	4.0	60	24	94.2
Бяло-Підляський субрегіон	3,161	52.9	653.0	10.9	45	14	95.2
Хелмсько-Замосцинський субрегіон	5,067.1	54.5	907.4	9.8	104	31	95.7
Люблінський субрегіон	8,923.5	90.6	1,622.7	16.5	74	38	95.0
Білостоцько-Сувальський субрегіон	7,738.2	52.0	1,509.6	10.2	79	13	100.0
Ломжинський субрегіон	2,882.0	54.2	368.8	6.9	27	15	100.0
Львівська область	4,728.5	21.7	2,176.3	10.0	65	22	96.1
Одеська область	5037.5	6.0	2004.6	11.2	87	14	53.2
Волинська область	2,602.0	13.0	788.1	3.9	64	16	98.3
Закарпатська область	1,215.0	6.2	512.6	2.7	17	Немає	94.9
Рівненська область	1,113.0	8.1	576.1	4.2	15	Немає	91.7
Тернопільська область	1,162.4	5.8	509.5	2.5	22	1	100.0
Івано-Франківська область	1,360.0	9.8	753.7	5.4	19	30	45.97
Брестська область	2,700.9	8.2	950.5	2.9	Немає даних	Немає даних	97.8
Гомельська область	4,651.2	11.5	1,240.4	3.1	Немає даних	Немає даних..	100.0
Гродненська область	1,993.1	7.9	788.8	3.1	68	n.a.	99.2
Мінськ	1,124.9	375.0	556.1	185.4	n.a.	n.a.	100.0
Мінська область	4,185.2	10.5	132.0	0.3	n.a.	n.a.	98.4

Густота мережі водопостачання на транскордонних територіях Польща - Білорусь – Україна [2] становить від 5,8 км на 100 кв.км у Рівненській області до 375 км на 100 кв.км у м.Мінськ. Густота каналізаційної мережі становить від 0,3 км на 100 кв.км у Мінській області до 185.4 км на 100 кв.км у м.Мінськ. На українській частині прикордоння цей показник коливався від 2,5 до 10 км на 100 кв.км, на польській – від 4,0 до 54,7 км на 100 кв.кілометрів. Співвідношення між водозабезпеченням та водовідведенням надалі залишається незбалансованим.

Наявна інфраструктура потребує розширення та вдосконалення. Необхідне також підвищення рівня екологічної свідомості серед населення території. У зв'язку з специфічними географічними характеристиками (прикордонні лісові масиви, річки та заповідні зони) проблеми захисту навколишнього середовища можуть бути вирішені лише внаслідок транскордонної співпраці.

Співробітництво на транскордонних водах країн СНД (Молдова, Росія, Україна) має свої особливості – це успадковані спільні гідротехнічні об'єкти або їх розташування (повне чи часткове) на території сусідньої країни. Вирішення водогосподарських питань за цих умов потребує залучення широкого кола експертів різного профілю та тривалого часу для їх роботи. З цією метою сторони, зазвичай, створюють спеціальні спільні робочі групи.

З огляду на природні та техногенні особливості, які склалися в регіоні, визначені основні водні об'єкти, що потребували особливої і постійної уваги, погоджені місця розташування створів спостереження, програми та методи проведення гідрохімічних досліджень, гранично допустима концентрація шкідливих речовин та ін. Для західних регіонів України визначальними напрямками стали захист від паводків та забруднення прикордонних вод. В українсько-молдовських та українсько-російських стосунках також приділено увагу екологічному оздоровленню басейнів малих транскордонних річок, на першочерговому етапі визначено відповідно 28 і 55%.

Таке співробітництво прискорює вирішення водогосподарських проблем, спрямованих на поліпшення управління, використання й охорону водних ресурсів, і є реальною дією щодо зближення політики України і країн Європейського Союзу у сфері управління й охорони водних ресурсів.

Проблеми відновлення водних ресурсів та екосистем були розглянуті у контексті задач сталого розвитку на Всесвітніх самітах у Ріо-де-Жанейро, 1992 р. і Йоганнесбург, 2002 р., а також на європейському форумі Міністрів охорони навколишнього середовища (Київ, 2004 р.). Незважаючи на це, екологічна ситуація транскордонних територій залишається несприятливою. Основними причинами забруднення є низький технологічний рівень промислового обладнання, відсутність замкнених циклів господарської діяльності, недосконалість економічного

механізму транскордонного рівня щодо вирішення природоохоронних завдань [3].

До проблем транскордонного характеру у напрямку формування екологічної інфраструктури в ракурсі систем водозабезпечення можна віднести такі:

- недолік координації і взаємодії під час розроблення і реалізації водної політики, програм і проектів у сфері управління водними ресурсами, ризиками надзвичайних ситуацій і цінними природними комплексами;

- низький рівень трансграничної і транснаціональної співпраці і слабкі технічні можливості для гідрологічного моніторингу і попередження надзвичайних ситуацій;

- обмежений доступ місцевого населення до інформації про стан водних ресурсів.

Використання, зберігання і відновлення водних ресурсів має бути спрямовано на:

- досягнення оптимального співвідношення між видобуванням різних видів біологічних ресурсів у водних економічних зонах України, водних економічних зонах транскордонного співробітництва та визначення заходів з доцільної заміни відповідних рослинних і тваринних продуктів їх аналогами у харчовій та фармацевтичній промисловості;

- встановлення економічно обґрунтованих зборів і плат за використання водних природних ресурсів транскордонного значення, які забезпечуватимуть покриття вартості заходів щодо їх оновлення;

- заборони видачі ліцензій та квот на видобування біологічних ресурсів іншим країнам, які не належать до кола транскордонного співробітництва у внутрішніх морських водах України;

- всебічного підтримання суб'єктів господарювання усіх форм власності, які здійснюють видобування біологічних ресурсів у береговій зоні морів;

- проведення досліджень, спрямованих на розроблення економічно доцільних та екологічно безпечних технологій використання у промисловості;

- формування системи соціально-економічної безпеки транскордонних регіонів на основі об'єднання зусиль державних і недержавних інституцій, суспільства загалом щодо дотримання безумовних пріоритетів у застосуванні екологічно чистих технологій;

- пріоритетного залучення населення приморських регіонів до сфери водогосподарської діяльності.

На наш погляд, значнішого доопрацювання потребують економічні механізми та інструментарії реалізації транскордонної екологічної інфраструктури у сфері водокористування та водозабезпечення.

До економічних інструментів можна віднести такі, які, впливаючи

на кошти і прибутки від водогосподарської діяльності, виконують функції:

- охороняють водні об'єкти транскордонних регіонів;
- стимулюють зменшення скидів у водні об'єкти;
- сприяють виробництву екологічно чистої продукції і впровадженню відповідних технологій;
- сприяють збалансованому розвитку водогосподарських систем;
- підтримують збалансований розвиток водоохоронних територій і допомагають відновлювати порушення.

На цих умовах ефективність економічних інструментів може стати гарантією для розвитку екологічної інфраструктури транскордонних регіонів, що забезпечуватиме умови для успішної фінансової підтримки від транскордонних держав.

Література

1. Важинський Ф.А., Черторижський В.М. Розвинута екологічна інфраструктура – показник конкурентоспроможності регіонів [Електронний ресурс] – Адреса доступу до сторінки - [www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/16.../212_Wa zynski_16_6.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/16.../212_Wa%20zynski_16_6.pdf).
2. Транскордонний проект Польща - Білорусь – Україна на 2007 - 2013 рр [Електронний ресурс] – Адреса доступу до сторінки - www.pl-by-ua.eu/ua
3. Екологічний аудит водогосподарських систем / За науковою редакцією Т.П. Галушкіної. – Одеса - Саки: ПП «Підприємство «Фенікс», 2010. – 451 с.

Abstract

Kostetskaya K.O., Fursa S.P.

The environmental infrastructure of cross-border regions

The basic elements of environmental infrastructure, cross-border regions. The basic ecological and economic indicators of water management system for cross-border level.